

Министерство просвещения Российской Федерации
Министерство образования Республики Тыва
Управление образования Каа-Хемского района
МБОУ СОШ с.Усть-Бурен

Рассмотрено:
на педагогическом совете
Протокол № 1
от «28» августа 2023 г.

Утверждено:
Директор школы

 Мыдый А.Н.
ПРИКАЗ № 1/87
от «1» сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
учебного предмета «Родной (тувинский) язык»
для обучающихся 5 класса

Усть-Бурен 2023

Тайылбыр бижик

Ажылчын программаны 2022-2023 өөредилге чылында ажыглаттынып турган «Кол ниити өөредилгениң 5-9 класстарыңа «Төрээн (тыва) дыл» эртемниң чижек өөредилге программасында» (Тургузукчулары: ф.э.к. К.Б. Доржу, Ч.А. Сарыглар. 2021.) чамдык темаларның туруштары Федералдыг ажылчын программада (2023ч.) өскерли берген, ынчангаш 2023-2024 өөредилге чылында федералдыг ажылчын программаже чоорту шилчииринге методиктиг дуза чедирер сорулга-биле кылганы (Тургузукчузу Ч.А. Сарыглар, Кызылдың 9 дугаар гимназиясының дээди категорияның тыва дыл болгаш чогаал башкызы, НШХИ-ниң улуг методизи) чижек календарь-тематиктиг планнаашкын тургустунга даянган.

2023-2024 өөредилге чылында РФ-тин ОФКС-тин негелделеринге дүүштүр ниити өөредилге черлеринин 5-11 класстарыңа тыва дылдың чижек программасынга даянып кылган.

Тыва дыл, 5 класс. Е.М.Куулар, Т.Б.Оюн, Ч.А.Сарыглар, Ч.М. Тюлюш-Кызыл. НШХИ, 2022 ч

Ажылчын программаы 102 шакка тургускан.

Амгы үеде тыва дыл Тыва Республиканың күрүне болбушаан, тыва чоннуң төрөөн дылы бооп чоруур. Өөреникчилерни дылга өөредири оларның долгандыр турар бойдуска болгаш ниитилелге хамаарылгазын база үзел-бодалдарын хевирлээр. Оон аңгыда төрөөн дыл эртеми уругларның логиктиг боданыышкынын, дыл-домаан сайзырадыр.

Өөредилге программасы болгаш өөредилге номнары өөреникчилерге теоретиктиг, практиктиг билиглерни дамчыдарының кол принциптери, методтары, аргалары-биле харылзаалыг. Тыва дыл кичээлдеринге хереглээр сөзүглелдер, өөредилге номнарында бердинген мергежилгелерниң сөзүглелдери чечен чогаалдардан алдынгылаан.

5-9 класстарга төрөөн дыл курузу 1-4 класстарга өөренип эрткен чүүлдерниң дорт уланчызы болур. Ынчангаш башкы өөреникчилерниң эге класстарга төрөөн дылга чүнү эрткенин, кандыг мергежилдер болгаш чаңчылдар чедип алганын эки билир ужурлуг.

Тыва дылды өөредириниң сорулгалары:

- хамааты мөзү-шынар болгаш төрөөн чурттунга ынак болурунга кижизидер, төрөөн дылынга ынак, төрөөн дылын, чүдүлге-сүзүглелин үнелээри дег медресе билиринге, чугаалажып билиринге болгаш төрөөн дылынга даянып тургаш, өске-даа эртемнерни чедишкенин билип албышаан, долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус дугайында билиглерин калбартыр;
- угаан-бодалын болгаш дыл-домаан сайзырадыр, медреселдиг, литературлуг дылдың нормаларын ажыглап тургаш, хостуг чугаалажып, бодунуң бодалын шын чугаалап билиринге чаңчыктырар;
- тыва дылдың билиглерин шингээдиң алыр, номчаан болгаш дыңнаан чүүлүнүң кол бодалын илередиң билер;
- уругларның сөс-домаан байыдар болгаш грамматиканың өске-даа хевирлерин чугаа-домаанга ажыглап шыдаар;
- шингээдиң алган аргаларын болгаш билиглерин херек кырында амыдыралга ажыглаары.

Тыва дыл башкылаарының кол ажыл угланыышкыны:

1. Өөреникчилерни медреселдиг-биле шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарыңа өөредири;
2. Оларга төрөөн дыл болгаш чогаал талазы-биле эге билиглерни бээри;
3. Өөреникчилерни ном-биле ажылдаарыңа чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонургалын, номчулгаже болгаш билиглерже чүткүлдүүн хайныктырары;
4. Өөреникчилерниң моральболгаш эстетика талазы-биле кижизидери;
5. Өөренип таныыр чүүлдерин сайгарып, бөлүктеп, деңнеп, түңнеп, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлап билиринге чаңчыктырары.

Материал-техниктиг болгаш информация-техниктиг хандырылгазы:

Уругларның шингээдикчи болгаш чогаадыкчы чоруун сайзырадырының шиитпирлээри-биле янзы-бүрү дидактиктиг, информациялыг материалдарны (энциклопедиялар, словарьлар, интернет-ресурстар) дээш өске-даа материалдарны ажыглаарын сүмелээр.

Билиг хыналдазының организациязы:

№	Хыналда ажылдар	Ай, хүнү	Херек
---	-----------------	----------	-------

п/п			кырында
1	Чогаадыг «Уттундурбас таварылга»		
2	Грамматиктиг онаалгалыг диктант «Торлаа».		
3	Хыналда тест		
4	I-ги улдуннун административтиг хыналда диктантызы «Дилги болгаш Дуруяа»		
5	Грамматиктиг чогаадыг «Слог. Ударение дугайында чүнүбилир мен?»		
6	Словарьлыг диктант		
7	Эдертиг : «Ашак биле суг ээзи»		
8	II-ги улдуннун административтиг хыналда диктантызы «Орукка»		
9	Чогаадыг «Бистин суурувус»		
10	Хыналда ажыл.		
11	Грамматиктиг чогаадыг «Сөс каттыжышкыны»		
12	Диктант «Чагыг»		
13	III-кү улдуннун административтиг хыналда диктантызы «Үрүнней аңчы»		
14	Бот ажыл		
15	Диктант «Кулун»		
16	IV-кү улдуннун административтиг хыналда диктантызы «Тывыш»		
17	Хыналда ажыл		

Темалыг планнаашкын

№	Темалар болгаш эгелери	Үлеттинген шактар
1	Эге класстарга өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары	3
2	Дыл дугайында ниити билиглер	4
3	Фонетика Орфоэпия	22
4	Графика. Орфография	9
5	Лексика болгаш фразеология	21
6	Синтаксис болгаш Пунктуация	16
7	Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы	8
8	5-ки класстарга өөрөнгөн чүүлдерниң катаптаашкыны	7

5-ки класстың тыва дыл эртемин өөрөнгениниң түңнелинде

уругларның шингээдиң алган турар ужурлуг билиглери:

- сөстөрни фонетика, тургузуглуг, морфология талазы-биле ийи чугула кезигүүнүг домактарны синтаксис талазы-биле сайгарып билир;
- сөстөрниң грамматиктиг уткаын, тускай болгаш дузалал чугаа кезектерин ылгап билир;
- чүве аттарының, демдек, сан аттарының уткаын, морфологтуг демдектерин синтаксистиг ролун тодарадып билир;
- укталган чүве аттарын, демдек, сан аттарын тургузуп, чугаага ажыглап билир;
- сөстерде 1-5 класстарга өөрөнгөн шын бижилге дүрүмнери таваржып турар черлерни тып, тайылбырлап шыдаар;
- сөс эгезинге т-д, б-п, сөс иштинге дагыннаан ажык эвес үннерни ийи үжүк-биле бижиир;
- хуу чүве аттарының шын бижилгезин билир;
- домактарда өөрөнгөн дүрүмнерни ийи үжүк-биле бижииктеринге бижиик демдектерин тыпкаш, оларны тайылбырлап билир (адалгалыг домактар, чаңгыс аймак кезигүүннерлиг домактар, түңнекчи сөстерлиг чаңгыс аймак кезигүүнүг домактар, нарын домактарда ынчалза-даа, а, харын, чүге дээрге, ынчангаш деп эвилелдер);
- дорт чугаага бижиик демдектерин шын салып билир

Тематическое планирование

по предмету «Родной (тувинский) язык»

наименование предмета (курса)

класс 5

учитель Балчий Чечен Эрес-ооловна

(ФИО) полностью

Количество часов по учебному плану:

Всего 102 часов; в неделю 3 час(ов)

Плановых контрольных работ 8

Планирование составлено на основе 1. Нии́ти өөредилге черлеринге кол нии́ти өөредилгениң «Төрээн (тыва) дылга» чижек ажылчын программазы (5-9 класстар) (10-11 класстар)

Тыва дыл болгаш харылзаалыг чугаа сайзырадылганы 5-11 класстар. Күрүне стандартыга болгаш өөредилге программалары. Авторлары: К.Б. Доржу филология эртемнериниң кандидады, доцент, Ч.А. Сарыглар Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның башкызы. 2. КОЛ НИИТИ ӨӨРЕДИЛГЕНИҢ 5-9 КЛАССТАРЫНГА «ТӨРЭЭН (ТЫВА) ДЫЛ» ЭРТЕМИНГЕ ЧИЖЕК КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН (2023-2023) Түргүзүкчүзү: Ч.А. Сарыглар, Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның тыва дыл болгаш чогаал башкызы, НШХИ-ниң улуг методизи

Программа

Учебник: Тыва дыл, 5 класс. Е.М. Куулар, Т.Б. Оюн, Ч.А. Сарыглар, Ч.М. Түлюш-Кызыл. НШХИ, 2022 ч

(название, автор, издательство, год издания)

Календарь-тематиктиг планнаашкын

№	Кичээлдин темазы	Шагы	Үези		ЭОР ЦОР
			План ёзугаар	Херек кырында	
1-ги улдун					
1	Эге класстарга өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары . Чугаа кезектери. Сөс каттыжыышкыны болгаш домак	1			
2	Чугааның болур байдалы . Чугааның стильдери	1			
3	Чогаадыг: «Уттундурбас таварылга»	1			
Дыл дугайында ниити билиглер					
4	Төрээн дыл – чоннуң эртинеэзи	1			
5	Дыл эртеми болгаш ооң адырлары	1			
6	Тыва дыл эртеминиң кол кезектери, оларның демдектери болгаш чугаага ажыглаарының онзагайлары.	1			
7	Чугааның янзылары.	1			
8	Катаптаашкын. Сөзүглелдер-биле ажыл.	1			
9	Грамматиктиг онаалгалыг диктант «Торлаа».	1			
ФОНЕТИКА. ОРФОЭПИЯ					
10	Фонетика дугайында билиг. Чугаа	1			

	аппарады. Артикуляция болгаш Транскрипция. Фонетика дугайында билиг. Үн – дылдың эң бичии кезии. Үннерниң утка ылгаар хүлээлгелери (шынарлары)				
Ажык үннер, оларнын бөлүктээшкени					
11	Кыска, узун ажык үннер	1			
12	Өк-биле адаар ажык үннер	1			
13	Кадыг болгаш чымчак ажык үннер. Мурнуу одуругнун (чимчак), артыы одуругнун (кадыг)	1			
14	.Ажык үннерниң аяннажылгазы (сингармонизм).	1			
15	Эрин-биле адаар болгаш эрин-биле адапас ажык үннер	1			
16	Ажык үннерниң фонетиктиг сайгарылгазы	1			
17	<i>Хыналда тест</i>	1			
Ажык эвес үннерниң бөлүктээшкени					
18	Күштүг, кошкак ажык эвес үннер	1			
19	Аяар ажык эвес үннер	1			
20	Быткыр, дүлей. ажык эвес үннер	1			
21	Ажык эвес үннерниң фонетиктиг сайгарылгазы	1			
22	Сөске ажык эвес үннерниң каттыжар чуруму болгаш дөмейлежири.	1			
23	Ийи ажык үн аразынга дүлей ажык эвес үннүн быткыр үн-биле солчуру	1			
24	<i>I-ги улдуңнун административтиг хыналда диктантазы «Дилги болгаш Дуруя»</i>	1			
25	<i>Частырыглар-биле ажыл</i> Фонетикага катаптаашкын. Сөстүн фонетиктиг сайгарылгазы.				
II улдун					
26	Слог болгаш ооң хевирлери (ажык, хаалчак).	1			
27	Тыва дылда ударение.	1			
28	Интонация. Орфоэпия дугайында билиг.	1			
29	Катаптаашкын	1			

30	Грамматиктиг чогаадыг: «Слог. Ударение дугайында чуну билир мен»	1			
Графика. Орфография					
31	Бижиктин ужур-дузаы. Алфавит болгаш ооң ужур-дузаы.	1			
32	Тыва алфавиттиң төөгүзү. Латинчиткен тыва алфавит. Кириллицага үндөзилээн тыва алфавит.	1			
33	Тыва дылдың словарьлары.	1			
34	Графикага катаптаашкын	1			
35	Орфография дугайында билиг Орфографияның дүрүмнери.	1			
36	Сөскө ажык эвес уннернин ужуктерин шын бижири	1			
37	Й үннүг үжүктөрлүг (я, е, ё, ю.) сөстөрүн шын бижири	1			
38	Кадыг (ь) болгаш чымчак (ъ) демдектерни сөскө ажыглаары.	1			
39	Словарьлыг диктант	1			
Лексика болгаш фразеология					
40	Лексикология – дыл эртеминин кезээ. Сөс болгаш ооң лексиктиг утка болгаш билиг. Тыва жылдын лексиказынын кол темалыг болуктери	1			
41	Чангыс болгаш хөй уткалыг сөстөр.	1			
42	Сөстөрүн дорт, доора болгаш көжүргөн уткалары.	1			
43	Омонимнер. Синонимнер. Антонимнер.	1			
44	Табу сөстөр болгаш эвфемизмнер.	1			
45	Эдертиг : «Ашак биле суг ээзи»	1			
46	Ниити түрк лексика, өске дылдардан үлегерлеп алыры	1			
47	II-ги улдуннун административтиг хыналда диктантаы «Орукка»	1			
48	Частырыглар-биле ажыл. Моол дылдан үлегерлээн сөстөр. , кыдат, төвүт дылдан үлегерлеп алыры				
III-кү улдун					
49	Орус дылдан үлегерлээн сөстөр	1			
50	Өске дылдардан үлегерлээн сөстөр	1			
51	Сөзүглел-биле ажыл	1			
52	Ажыглалының аайы-биле тыва дылдың лексиказы. Ниити ажыглалдың сөстери. Кызыгаарлыг ажыглалдың сөстери:	1			

53	Диалектизмнер, Жаргонизмне. .	1			
54	Мергежил сөстери болгаш терминнер.	1			
55	Ховар ажыглалдың сөстери: эргижирээн сөстөр (историзмнер, архаизмнер), чаа сөстөр (неологизмнер).	1			
56	Ономатика. Топонимнер. Гидронимнер	1			
57	Этнонимнер. Космонимнер	1			
58	Тыва дылдың тайылбырлыг словары. Сөстүң лексиктиг сайгарылгазы.	1			
59	<i>Чогаадыг «Бистин суурувус»</i>	1			
60	Фразеологизмнер дугайында билиг. Фразеологизмнерниң кол демдектери болгаш утказы. Синоним фразеологизмнер	1			
61	Антоним фразеологизмнер	1			
62	Тыва дылдың фразеологтук словары. Фразеологизмнернин лексиктиг сайгарылгазы	1			
63	Катаптаашкын	1			
64	<i>Хыналда ажыл</i>	1			
Синтаксис. Пунктуация					
65	Синтаксис – дыл дугайында эртемниң кезээ. Пунктуация дугайында билиг. Бижик демдектери болгаш оларның хүлээлгелери.	1			
66	Сөс каттыжышкыннары. Сөс каттыжышкынының дугайында билиг. Сөс каттыжышкынының сөстен болгаш домактан ылгалы	1			
67	Сөс каттыжышкынында өзек болгаш чагырткан сөс. Сөс каттыжышкынының эге хевири	1			
68	Сөс каттыжышкыннарының тургузуу	1			
69	Сөс каттыжышкынының синтаксистиг сайгарылгазы	1			
70	<i>Грамматиктиг чогаадыг «Сөс каттыжышкыны»</i>	1			
71	Домак. Бөдүүн домак дугайында билиг.	1			
72	Чугаалаар сорулгазының аайы-биле домактарның хевирлери. Медээ домаа.	1			
73	Айтырыг домаа	1			
74	Кыйгырыг домаа. Алгы домаа	1			
75	<i>Диктант : “Чагыг”</i>	1			

76	Домактың грамматиктиг ооргазы (предикаттыг төвү).	1			
77	Бодуун домактын тургузуунуң аайы-биле домактарның янзыларының (ийи чугула кезигүүнүг (ийи составтыг) болгаш чаңгыс чугула кезигүүнүг (чаңгыс составтыг), делгереңгей эвес болгаш делгереңгей, , дугайында ниити билиг.	1			
78	III-кү улдуңуң административтиг хыналда диктантазы «Үрүңней аңчы»	1			
IV-кү улдун					
79	Нарынчылтынган болгаш нарынчылтынмаан домактар	1			
80	Катаптаашкын. Нарынчылтынган болгаш нарынчылтынмаан домактар	1			
81	Долу болгаш долу эвес домактар	1			
82	Бөдүүн домакта логиктиг ударение дугайында билиг.	1			
83	Бөдүүн домактың синтаксистиг сайгарылгазы.	1			
84	Синтаксис болгаш пунктуацияга катаптаашкын	1			
85	Бот ажыл	1			
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы					
86	Диалог (болгаш ооң хевирлери)	1			
87	Диктант «Кулун»	1			
88	. Монолог болгаш ооң хевирлери.	1			
89	Тоожуушкун	1			
90	Чурумал	1			
91	Угаап боданыышкын	1			
92	Тыва чугаа культуразы	1			
93	IV-кү улдуңуң административтиг хыналда диктантазы «Тывыш»	1			
94	Частырыглар-биле ажыл				
5-ки класска ооренгенин катаптаары					
95	Фонетика.	1			
96	Орфоэпия.	1			
97	Орфография	1			
98	Лексика болгаш фразеология	1			
99	Синтаксис болгаш пунктуация	1			
100	Грамматиктиг сайгарылгалар	1			

101	Тест	1			
102	<i>Түнел-катаптаашкын кичээли</i>	1			

